Μαγγανιακό Μεσσηνίας: όταν η ύπαιθρος γίνεται συνθήκη σκέψης και δράσης

Villages in Action

Τι μπορεί να παράγει ένα μικρό ημιορεινό χωριό ως συνθήκη σκέψης και δράσης; Στο Μαγγανιακό Μεσσηνίας, διαφορετικές συλλογικές πρωτοβουλίες συναντιούνται γύρω από την παραγωγή, τον πολιτισμό, την κυκλική οικονομία και την κοινοτική δράση, δημιουργώντας ένα πεδίο πειραματισμού γύρω από το μέλλον της υπαίθρου.

17 Μαΐου 2026

Το Μαγγανιακό είναι ένα μικρό ημιορεινό χωριό της Μεσσηνίας. Ένας τόπος όπου η καθημερινότητα της υπαίθρου γίνεται πιο ορατή, πιο συγκεκριμένη και πιο δύσκολη να αγνοηθεί. **Οι σχέσεις, οι εξαρτήσεις, οι περιορισμοί, οι αποκλεισμοί, οι δυνατότητες συνεργασίας και οι αντιθέσεις εμφανίζονται εδώ σε ανθρώπινη κλίμακα.** Σε έναν τέτοιο τόπο, τα μεγάλα ερωτήματα γύρω από την τοπική ανάπτυξη, την παραγωγή, τη συλλογική οργάνωση και τη σχέση με το περιβάλλον, αποκτούν συγκεκριμένο περιεχόμενο. Συνδέονται με ανθρώπους, χωράφια, διαδρομές, συλλόγους, αποφάσεις, παλιές ισορροπίες και νέες προσπάθειες.

Όταν οι πρωτοβουλίες αρχίζουν να συνδέονται

Τα τελευταία χρόνια, γύρω από το χωριό διαμορφώνεται σταδιακά **ένα πυκνό πλέγμα συλλογικών πρωτοβουλιών**. Ο πολιτιστικός σύλλογος Απανταχού Μαγγανιακιτών με την πλούσια δράση του, μια ομάδα παραγωγών που αναζητά πιο οικολογικές πρακτικές για όλο το χωριό, η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Νόστος με τα τοπικά προϊόντα, τα μονοπάτια και τις δράσεις με σχολεία, η Villages in Action | Ινστιτούτο Τοπικής και Κοινοτικής Ανάπτυξης, με επίκεντρο τις συμμετοχικές διαδικασίες, συνεργασίες και πειραματισμούς στην ύπαιθρο, καθώς και η πρόσφατη δημιουργία του συνεταιρισμού εργαζομένων ΑΕΚΟΝ γύρω από την κυκλική οικονομία, συνθέτουν ένα τοπικό οικοσύστημα που εξελίσσεται διαρκώς μέσα από σχέσεις, συνεργασίες, πειραματισμούς και διαφωνίες. Από μια πολιτιστική εκδήλωση μέχρι μια συζήτηση για τα μονοπάτια, από μια εκπαιδευτική επίσκεψη μέχρι μια νέα ιδέα αξιοποίησης αγροτικών υπολειμμάτων, δημιουργούνται αφορμές συνάντησης που σταδιακά αλλάζουν τον τρόπο με τον οποίο ο τόπος βλέπει τις δυνατότητές του.

Μια τέτοια σύνδεση προέκυψε μέσα από το έργο «**Κλιματική Δράση για την Πολιτιστική Κληρονομιά**», στο οποίο συνεργάστηκαν η Villages in Action και η Νόστος Κοιν.Σ.Επ. Η κοινή εργασία γύρω από τη διαχείριση των ελαιοκλαδεμάτων ανέδειξε την ανάγκη για έναν ξεχωριστό φορέα, με σταθερό και εξειδικευμένο αντικείμενο. Από αυτή τη διαδικασία δημιουργήθηκε η ΑΕΚΟΝ, ένας συνεταιρισμός εργαζομένων που ασχολείται με την κυκλική αξιοποίηση των αγροτικών υπολειμμάτων. Η συνεργασία γύρω από ένα συγκεκριμένο τοπικό ζήτημα άφησε έτσι πίσω της μια νέα οργανωτική υποδομή για τον τόπο.

Η σημασία αυτής της συνθήκης βρίσκεται στην **πυκνότητα που δημιουργείται όταν διαφορετικοί άνθρωποι και φορείς αρχίζουν να δρουν ταυτόχρονα πάνω σε κοινά ερωτήματα**: τη σχέση με τον τόπο, την τοπική οικονομία, τους φυσικούς πόρους, τη συλλογική οργάνωση, την παραγωγή, τη γνώση και τη δυνατότητα να δημιουργηθούν νέες μορφές συνεργασίας στην ύπαιθρο. Το ενδιαφέρον βρίσκεται στη σύνδεση ανάμεσα στις δράσεις. Ένα μονοπάτι μπορεί να συνδεθεί με την τοπική παραγωγή. Μια σχολική επίσκεψη μπορεί να ανοίξει συζήτηση για τη γνώση του τόπου. Μια παραγωγική ομάδα μπορεί να θέσει ζητήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης. Ένας νέος συνεταιρισμός μπορεί να φέρει στην καθημερινή συζήτηση την κυκλική οικονομία. Εκεί αρχίζει να διαμορφώνεται κάτι πιο σύνθετο από το άθροισμα επιμέρους πρωτοβουλιών.

Η μικρή κλίμακα ως μεγεθυντικός φακός

Σε ένα μικρό χωριό, οι κοινωνικές δυναμικές εμφανίζονται με ιδιαίτερη καθαρότητα. Η μικρή κλίμακα λειτουργεί σχεδόν σαν μεγεθυντικός φακός. Οι ανισότητες, οι ισορροπίες, οι αποκλεισμοί, τα άτυπα δίκτυα εξουσίας αλλά και οι δυνατότητες μετατόπισης γίνονται πιο ορατά. **Η κοινότητα εμφανίζεται έτσι ως μια συνεχής διαδικασία διαπραγμάτευσης** ανάμεσα σε διαφορετικές εμπειρίες, ανάγκες, συμφέροντα και τρόπους ζωής. Κάθε προσπάθεια συνεργασίας φέρνει στην επιφάνεια ερωτήματα που σε μεγαλύτερες κλίμακες συχνά χάνονται: ποιος συμμετέχει, ποιος μένει έξω, ποιος μιλάει, ποιος ακούγεται, ποιος έχει

χρόνο, ποιος έχει κύρος, ποιος αναλαμβάνει την ευθύνη και ποιος παρακολουθεί από απόσταση.

Κατά την προετοιμασία του φεστιβάλ, ακόμη και το ζήτημα του νερού έγινε αντικείμενο συλλογικής απόφασης. Η χρήση πλαστικών μπουκαλιών προκάλεσε διαφορετικές τοποθετήσεις γύρω από την πρακτική λειτουργία της διοργάνωσης, το περιβαλλοντικό της αποτύπωμα και τη συνέπεια ανάμεσα στις αρχές και στις επιλογές της. Μέσα από τη συζήτηση, η διευρυμένη οργανωτική ομάδα κατέληξε συναινετικά στην πραγματοποίηση του φεστιβάλ χωρίς πλαστικά μπουκάλια νερού. **Μια φαινομενικά μικρή επιλογή έκανε ορατό τον τρόπο με τον οποίο η συνεργασία απαιτεί επιχειρήματα, χρόνο και μετατόπιση από τις αρχικές θέσεις.**

Μέσα σε αυτή τη συνθήκη, η συνεργασία αποκτά διαφορετικό βάρος. Στα μεγάλα αστικά περιβάλλοντα, η αφθονία επιλογών επιτρέπει συχνά τη διαρκή μετακίνηση μέσα σε ομοιογενείς κύκλους ανθρώπων, ιδεών και ταυτοτήτων. Στο μικρό χωριό, **η συνύπαρξη γίνεται πιο αναπόφευκτη**. Οι διαθέσιμοι άνθρωποι είναι συγκεκριμένοι, οι πόροι περιορισμένοι και η αλληλεξάρτηση περισσότερο ορατή. Αυτό δημιουργεί δυσκολίες, εντάσεις και αργές διαδικασίες, δημιουργεί όμως ταυτόχρονα χώρο για ουσιαστική διαπραγμάτευση, μετατόπιση και συλλογική μάθηση. Όταν οι άνθρωποι που μπορούν να συμμετέχουν είναι λίγοι, η συνεργασία χρειάζεται να χωρέσει διαφορετικές οπτικές, επιφυλάξεις, παλιές εμπειρίες, διαφορετικές προτεραιότητες και διαφορετικούς ρυθμούς.

Η ύπαιθρος ως πεδίο γνώσης και δράσης

Το Μαγγανιακό, όπως και κάθε μικρό χωριό που αντιμετωπίζεται ως ζωντανός τόπος, λειτουργεί έτσι και ως συνθήκη σκέψης και δράσης. **Η γνώση γύρω από την ύπαιθρο παράγεται εδώ μέσα από συμμετοχή, εμπλοκή και καθημερινή τριβή** με τις πραγματικές συνθήκες του τόπου. Οι πρωτοβουλίες που αναπτύσσονται γύρω από το χωριό λειτουργούν ως ανοιχτές διαδικασίες πειραματισμού γύρω από το πώς μπορούν να δημιουργηθούν **νέες μορφές συλλογικής ικανότητας, συνεργασίας και τοπικής ενεργοποίησης**. Η εμπειρία ενός χωριού μπορεί να λειτουργήσει ως πεδίο μάθησης, μέσα από τις ιδιαίτερες συνθήκες και τη διαδρομή του. Δείχνει τι χρειάζεται χρόνο, τι συναντά αντίσταση, τι ενεργοποιεί ανθρώπους, τι μένει αόρατο και ποιες συνδέσεις μπορούν να δημιουργήσουν πραγματική κίνηση.

Σε αυτή τη διαδικασία, η σημασία βρίσκεται και στα **ίχνη που αφήνονται πίσω**: νέες σχέσεις, κοινές εμπειρίες, δημόσιες συζητήσεις, συνεργασίες που δοκιμάζονται, άνθρωποι που συμμετέχουν για πρώτη φορά, μικρές μετατοπίσεις στον τρόπο που ένας τόπος φαντάζεται τις δυνατότητές του. Επιτυχία μπορεί να είναι ένα τραπέζι όπου κάθονται μαζί φορείς που μέχρι χθες δρούσαν παράλληλα. Μπορεί να είναι μια νέα συνεργασία που δημιουργεί εισόδημα για δύο ανθρώπους. Μπορεί να είναι ένα δίκτυο που αποκτά συνέχεια. Μπορεί να είναι και η γνώση που παράγεται από μια προσπάθεια, ακόμη κι όταν αυτή αλλάξει μορφή, μετακινηθεί ή ολοκληρώσει τον κύκλο της.

“Η γνώση γύρω από την ύπαιθρο παράγεται εδώ μέσα από συμμετοχή, εμπλοκή και καθημερινή τριβή”

Μέσα από αυτή τη διαδρομή, το Μαγγανιακό αναδεικνύεται ως κάτι περισσότερο από ένα γεωγραφικό σημείο. Λειτουργεί ως τόπος όπου διαφορετικές συλλογικές προσπάθειες αρχίζουν να πυκνώνουν, να συνδέονται και να δοκιμάζουν στην πράξη ερωτήματα που αφορούν συνολικά το μέλλον της υπαίθρου. Η αξία του βρίσκεται στο ότι κάνει ορατή μια διαδικασία που συχνά παραμένει αθέατη: **τη σταδιακή παραγωγή σχέσεων, εμπιστοσύνης, κοινής εμπειρίας και συλλογικής ικανότητας** μέσα από μικρές, επίμονες και συγκεκριμένες πράξεις.

Σκέψεις και προσεγγίσεις που συνομιλούν με το κείμενο

Το κείμενο συνομιλεί με θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις γύρω από τη situated knowledge, την κοινοτική ανάπτυξη, την κριτική γεωγραφία, τις συλλογικές μορφές οργάνωσης και τα commons.

Ενδεικτικές Πηγές

- Donna Haraway, “Situated Knowledges” για την τοπικά εντοπισμένη γνώση. Feminist Studies
- Paulo Freire, “Pedagogy of the Oppressed” για διάλογο, συμμετοχή και πράξη. Bloomsbury
- J. K. Gibson-Graham, Jenny Cameron & Stephen Healy, “Take Back the Economy” για τις κοινοτικές οικονομίες. University of Minnesota Press
- Elinor Ostrom, “Governing the Commons” για αυτοοργάνωση και συλλογική διαχείριση. Cambridge University Press

Σχετικές πρωτοβουλίες

- Πολιτιστικός Σύλλογος Απανταχού Μαγγανιακιτών
- Νόστος Κοιν.Σ.Επ.
- Villages in Action
- ΑΕΚΟΝ Συν.Εργ.

Φωτογραφία

Εκδήλωση στον Πολυχώρο Μαγγανιακού, Villages in Action, 2025.